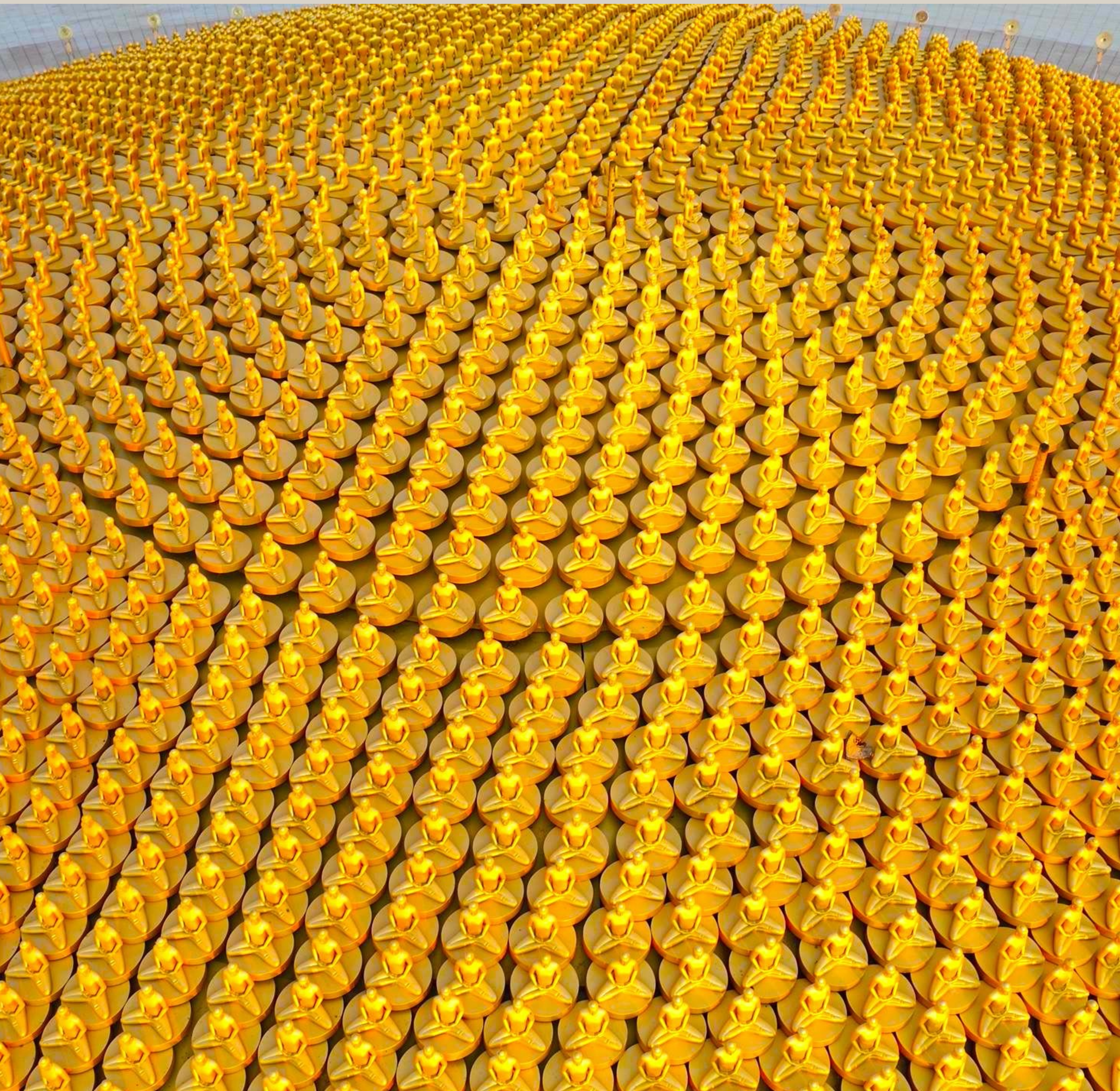

ภาพทัศน์อันอัศจรรย์ในพุทธานุสติ และธรรมกาย

ถอดความจากวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์
ของพระเกียรติศักดิ์ กิตฺติปญฺโญ

โดย ศาสตราจารย์กิตติคุณ สุกัญญา สุดบรรทัด

ราชวิทยาลัยคิงส์ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์

ชื่อหนังสือ: ภาพทัศน์อันอัศจรรย์ในพุทธานุสติ และธรรมกาย : ถอดความจากวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ของพระเกียรติศักดิ์ กิตฺติปญฺโญ

ที่ปรึกษา: พระสุธรรมญาณวิเทศ วิ.(สุธรรม สุธมฺโม), พระมหาสุธรรม สุรตโน (ป.ธ. 9)

ผู้แปลและเรียบเรียง: ศาสตราจารย์กิตติคุณ สุกัญญา สุดบรรทัด

กองบรรณาธิการ: พระสุชิน สุชิโน, พระเกียรติศักดิ์ กิตฺติปญฺโญ, พระมหาสุชาติ สุชาตชโย (ป.ธ.5), ดร.ชนิดา จันทราศรีไศล (บ.ศ.9), ดร. กิจชัย เอื้อเกษม, บุศฎี ภู่สันติสัมพันธ์, อภิสิทธิ์ อุทคำกอง

ปีที่พิมพ์: กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 (eBook)

ผู้พิมพ์: สถาบันวิจัยนานาชาติธรรมชัย (Dhammachai International Research Institute) www.diri.ac.nz

น้อมกราบบูชาธรรมแด่พระเดชพระคุณ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)

และครูวิชชาธรรมกายทุกท่าน

โอวาทหลวงพ่อธัมมชโย

องค์สถาปนาสถาบันวิจัยนานาชาติธรรมชัย (DIRI)

ยังมีสิ่งที่จะต้องค้นคว้าอีกประการหนึ่ง ซึ่งเป็นความหวังของหลวงพ่อมายาวนานหลายสิบปีทีเดียว คือ คำว่า **“ธรรมกาย”** ยังมีปรากฏอยู่ตามคัมภีร์ต่างๆ
และถูกเก็บเอาไว้ตามภาษาต่างๆ กระจัดกระจายกันไปทั่วโลก อยู่ประเทศโน้นบ้างประเทศนี้บ้าง บางประเทศก็นับถือพระพุทธศาสนา บางประเทศก็ไม่ใช่
อย่างเช่นที่อังกฤษ เมื่อไปปกครองในอินเดีย ก็ได้รวบรวมคัมภีร์อะไรต่างๆกลับประเทศอังกฤษ เพราะฉะนั้นยังมีสิ่งที่เกี่ยวข้องกับคำว่าธรรมกาย
ซึ่งเป็นคำสอนดั้งเดิมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่กระจัดกระจายไปตามภาษาต่างๆ ที่จัดเก็บไว้เป็นภาษาบาลีก็ยังมีอยู่อีกมาก
เป็นสิ่งที่หลวงพ่ออยากจะให้ผู้จบเปรียญธรรม ๙ ประโยคแล้ว ได้ไปศึกษาต่อ ค้นคว้าไปใน ภาคภาษาบาลีอย่างที่เคยได้ศึกษามาก็ตาม
หรือภาษาอื่น เพื่อที่จะได้ไป**ค้นคว้าคำสอนดั้งเดิมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เกี่ยวข้องกับคำว่าธรรมกาย** เนื่องจากว่าชาวโลกทั้งหลาย
โดยเฉพาะนักวิชาการ ซึ่งเป็นผู้ที่มีพลังและอานุภาพมากสำหรับชาวโลก ถ้านักวิชาการได้พูดอะไรออกไป มีหลักฐานอ้างอิงพอที่จะชวนเชื่อถือได้
ชาวโลกซึ่งไม่มีเวลาสำหรับที่จะมาศึกษาพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็จะเชื่อในสิ่งที่นักวิชาการทั้งหลายของโลกเขาได้กล่าวเอาไว้
หรือพูดเอาไว้ตามที่ต่างๆ ถ้าหากว่าเราสามารถมีหลักฐานอ้างอิงเกี่ยวกับคำสอนดั้งเดิมของพระพุทธเจ้า เนื่องมากับวิชชาธรรมกายด้วยแล้ว
เราก็จะได้เอาหลักฐานนี้ไปแสดงเพื่อเปิดเผย ให้กับนักวิชาการทั้งหลายในโลกนี้ **ได้รู้ ได้เห็น ได้รับทราบ และก็ยอมรับ** ในสิ่งที่เราได้ค้นคว้าออกมา
อย่างมีเอกสารอ้างอิง ซึ่งนะจุดตรงนี้แหละจะ**เป็นประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติ** เมื่อเราได้นำหลักฐานอ้างอิงเกี่ยวกับเรื่องธรรมกาย
ไปให้นักวิชาการที่ยอมรับ แล้วเขาก็ประกาศออกไป นั่นก็แสดงว่าชาวโลกก็พร้อมที่ได้รับคำสอนเกี่ยวกับเรื่องวิชชาธรรมกาย
ซึ่งเป็นวิชาหลักสำคัญของชีวิตมนุษย์ เป็นหลักของโลก เพราะหลวงพ่อก็เชื่อเหมือนเดิม ทุกๆครั้งที่มีความเชื่อตั้งแต่ดั้งเดิม
จนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ว่า **สันติภาพของโลกนั้นเกิดขึ้นได้อย่างแน่นอน จากการที่ทุกคนได้เข้าถึงสันติสุขภายใน**
ซึ่งรวมประชุมอยู่ในธรรมกาย ในกลางกายของมนุษย์ทุกๆคน ความเชื่ออย่างนี้ไม่เคยหลุดจากใจหลวงพ่อไปเลย
และหลวงพ่อก็เชื่อว่าในยุคเราสมัยเรานี่แหละเราก็สามารถกระทำสิ่งนี้ให้มันปรากฏเกิดขึ้นมา
มันเป็นภารกิจอันยิ่งใหญ่ที่ติดตัวเรามาข้ามชาติ จนกระทั่งชาตินี้แหละ ที่มาเกิดก็เพื่อการนี้
เพื่อที่ไปบอกกับชาวโลกทั้งหลายให้รู้ว่า ในตัวเขามีสิ่งที่ลืมเลือน
มีสิ่งที่เขาแสวงหาอยู่คือธรรมกาย เรามาเพื่อการนี้

ให้ไว้ ณ วันที่ ๗ เมษายน พ.ศ.๒๕๔๓

คำปรารภ

สถาบันวิจัยนานาชาติธรรมชัย (Dhammachai International Research Institute of Australia and New Zealand, DIRI, เรียกโดยย่อว่า: สถาบันดีรี่) จัดตั้งขึ้นมาเพื่อศึกษาค้นคว้าพระพุทธศาสนา ผ่านการวิจัยคัมภีร์พุทธโบราณ และการนำเทคโนโลยีระบบดิจิตอลมาบันทึกคัมภีร์โบราณต่าง ๆ เพื่อการสืบสาน อนุรักษ์ และเผยแพร่เรื่องการปฏิบัติธรรม (สมาธิ) แก่นักวิชาการรวมถึงบุคคลทั่วไป ในวงกว้าง

ทางสถาบันดีรี่มีความภาคภูมิใจที่จะนำเสนอ ผลงานการวิจัยระดับมหาบัณฑิตแห่งมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ของพระเกียรติศักดิ์ กิตฺติปญฺโญ ในหัวข้อ “คัมภีร์ตุนหวง ฉบับ S.2585 : การศึกษาเนื้อหาและสหวิทยาการ ด้านเทคนิคการทำสมาธิและประสบการณ์ภาพทัศน์ในสมาธิ ช่วงยุคกลางตอนต้นของจีน”

คัมภีร์ตุนหวง ฉบับ S.2585 นี้เป็นข้อมูลชั้นปฐมภูมิที่พระเกียรติศักดิ์ทำวิจัย ตัวคัมภีร์มีความเก่าแก่อายุพันกว่าปี มีชื่อเต็มว่า “คัมภีร์โฝวชัวกวนจิง” เขียนด้วยพู่กันจีนบนม้วนกระดาษปอ ปัจจุบันคัมภีร์กวนจิงฉบับนี้ เป็นฉบับเดียวที่เหลืออยู่ในโลกที่มีเนื้อหาครบถ้วน ส่วนฉบับอื่นล้วนแต่ฉีกขาดมีเนื้อหาบางส่วนขาดหายไป ดังนั้นงานวิจัยของพระเกียรติศักดิ์นี้จึงมีคุณค่าอย่างยิ่ง อีกทั้งยังวิจัยด้วยข้อมูลชั้นปฐมภูมิที่จารึกด้วยภาษาจีนโบราณ รวมถึงข้อมูลชั้นทุติยภูมิในภาษาอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องอีกจำนวนมาก ซึ่งส่งผลให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการทำสมาธิและประสบการณ์ภาพทัศน์ในสมาธิ ของพระพุทธศาสนาจีนยุคกลางตอนต้นได้เป็นอย่างดี

เมื่อหกปีที่แล้ว อาตมาภาพได้มีโอกาสนำคณะนักวิจัยพร้อมกับท่าน เดินทางไปสำรวจภาคสนามที่ถ้ำโม่วกาว เมืองตุนหวง ทำให้เข้าใจถ่องแท้ว่า การเข้าถึงเอกสารชั้นปฐมภูมินั้น เป็นสิ่งที่ยากลำบากยิ่ง ต้องอาศัยความพากเพียรวิริยะอุสาหะในการเดินทาง เพื่อการสืบค้นเสาะแสวงหาข้อมูล แต่การไปสำรวจครั้งนั้น ก็ได้ก่อให้เกิดแรงบัลดาลใจ และความตั้งใจที่จะช่วยกันสืบค้นคำสอนดั้งเดิมในกลุ่มคัมภีร์โบราณจากตุนหวงนี้ด้วย ซึ่งปัจจุบันได้ออกดอกออกผลเป็นงานวิจัยที่สำคัญนี้แล้ว

ความยากในการเข้าถึงข้อมูลชั้นปฐมภูมิในภาษาต่างประเทศนั้น ผู้ทำวิจัยต้องสามารถอ่านและสื่อสารในภาษานั้น ๆ ให้ได้ ซึ่งการที่พระเกียรติศักดิ์ จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาศาสนศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยเสวียนจ้าง เกาะไต้หวัน ทำให้เกิดความสะดวกขั้นต้นที่จะสืบค้นและเรียนรู้ข้อมูลต่าง ๆ ในภาษาจีน ต่อมาด้วยความวิริยะอุตสาหะ โดยเอาชีวิตเป็นเดิมพัน ตั้งใจจริง และมีผลการเรียนที่ดีในระดับปริญญาโท จากสถาบันโซแอส มหาวิทยาลัยลอนดอน ส่งผลให้ท่านผ่านเกณฑ์การคัดเลือกที่สูงและยากอย่างยิ่ง ได้เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโทแบบวิจัย ที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ภายใต้การดูแลของอาจารย์ที่ปรึกษานามว่า ดร.อิมเร กะลัมบอส ผู้เชี่ยวชาญด้านคัมภีร์ตุนหวง ซึ่งงานวิจัยคัมภีร์สมาธิจากตุนหวงของพระเกียรติศักดิ์ ได้พบข้อมูลสำคัญยิ่งหลายประการ ที่มีความสอดคล้องทั้งในแง่หลักการ วิธีการ และประสบการณ์ภายในสมาธิ ระหว่างคัมภีร์โฝวซัวกวนจิง และการปฏิบัติธรรมที่สอนโดยพระเดชพระคุณพระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)

ท้ายที่สุดนี้ทางสถาบันดีรี่ ขออนุโมทนา ที่ทางศาสตราจารย์กิตติคุณ สุกัญญา สุดบรรทัด ได้เสียสละเวลาอันมีค่ายิ่งของท่าน ช่วยแปล ถอดความ และเรียบเรียง งานวิจัยของพระเกียรติศักดิ์ กิตฺติปญฺโญ จากต้นฉบับภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย ให้ออกมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่ายและสละสลวย จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานถอดความฉบับนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์และความเข้าใจในแวดวงวิชาการ รวมถึงผู้สนใจในสมาธิ อีกทั้งจะช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นว่า หากเราปฏิบัติสมาธิได้ถูกวิธี ก็จะสามารถเข้าถึงประสบการณ์ภายในอันน่าอัศจรรย์ โดยเฉพาะการเห็น “พุทธะภายใน” หรือ “ธรรมกาย” อันเป็นเครื่องบ่งชี้ความสำเร็จในการปฏิบัติพุทธานุสติ อย่างที่คัมภีร์พุทธโบราณนามว่า โฝวซัวกวงจิง ได้กล่าวไว้

ขอเจริญพร

พระสุธรรมญาณวิเทศ วิ. (สุธรรม สุธมฺโม)
ประธานผู้อำนวยการ สถาบันวิจัยนานาชาติธรรมชัย

คำนำ

งานวิจัยของพระเกียรติศักดิ์ กิตฺติปญฺโญ หัวข้อ “คัมภีร์ตุนหวง ฉบับ S.2585 : การศึกษาเนื้อหาและสหวิทยาการด้านเทคนิคการทำสมาธิและประสบการณ์ภาพทัศน์ในสมาธิ ช่วงยุคกลางตอนต้นของจีน” (Dunhuang Manuscript S.2585 : a Textual and Interdisciplinary Study on Early Medieval Chinese Buddhist Meditative Techniques and Visionary Experiences) เป็นวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตแบบวิจัย หลักสูตรเอเชียศึกษา (MPhil in Asian and Middle Eastern Studies) รางวัลเกียรตินิยมอันดับหนึ่ง (Distinction, คนแรกและคนเดียวในรอบ 7 ปี ของสาขาจีนโบราณ) แห่งมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ปี พ.ศ. 2561 โดยงานชิ้นนี้ได้ต่อยอดจากงานวิจัย (รางวัลวิทยานิพนธ์ยอดเยี่ยม, Distinction) ระดับมหาบัณฑิต (MA in Buddhist Studies) ปี พ.ศ. 2560 ของท่านที่สถาบันโซแอส (SOAS) แห่งมหาวิทยาลัยลอนดอน

งานวิจัยของท่านที่เคมบริดจ์ เน้นศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์สมาธิทางพุทธศาสนาของจีนในช่วงพุทธศตวรรษที่ 10-15 ซึ่งมีบันทึกสมาธิวิธีไว้หลายรูปแบบ บางวิธีสามารถย้อนกลับไปถึงสมัยที่พระพุทธศาสนายังรุ่งเรืองในเอเชียกลางและอินเดีย วัตถุประสงค์ของงานวิจัยคือการสำรวจและวิเคราะห์เทคนิคการทำสมาธิจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ คัมภีร์ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคัมภีร์ตุนหวง ฉบับ S.2585 มีชื่อเต็มว่า คัมภีร์โฝวซัวกวนจิง (*Foshuo guan jing* 佛説觀經) ประกอบกับการสำรวจเอกสารทุติยภูมิอันจะนำไปสู่ความเข้าใจประสบการณ์เชิงภาพทัศน์ในสมาธิของพุทธศาสนาในประเทศจีน

พระเกียรติศักดิ์ได้พบว่า หนึ่งในสมาธิวิธีแบบพุทธานุสติโบราณของจีน ในยุคพุทธศตวรรษที่ 10-15 ใช้วิธีรวมจิตให้ตั้งมั่นเป็นหนึ่งเดียว (เอกคตารมณ์) ด้วยการจรดจิตไว้ที่นาภี (*yixin guanqi* 一心觀齊) ซึ่งจะเกื้อหนุนให้ผู้ปฏิบัติสามารถเข้าถึงภาพทัศน์อันอัศจรรย์ในสมาธิ และ “พุทธะภายใน” อันสะท้อนแนวคิด “ตถาคตครรภะ (*tathāgatagarbha*)” และ “ธรรมกาย” ที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาบางฉบับ การจรดจิตตรงนาภี ยังเป็นจุดตั้งต้นของทางสายกลางสำหรับการดำเนินจิตเข้าสู่ภายในกาย ส่งผลให้เกิดความก้าวหน้าของการบรรลุฌาน การตื่นรู้ การดับทุกข์ และเข้าสู่การหลุดพ้นจากสังสารวัฏได้ในที่สุด

เอกสารฉบับนี้มุ่งหวังที่จะถอดเอางานวิชาการที่ยาก ซึ่งเป็นผลงานการค้นพบหลักฐานอันเนื่องกับการปฏิบัติธรรมที่มีความสอดคล้องกับวิชชาธรรมกายในบางบริบท ให้กลายเป็นเอกสารประกอบการบรรยาย ที่ชาววัดสามารถอ่านและเข้าใจได้ โดยเทียบเคียงข้อมูล สมาธิวิธีแบบพุทธานุสติโบราณของจีน กับวิชชาธรรมกาย อันจะนำไปสู่ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าคำสอนและการปฏิบัติธรรม ที่ครูบาอาจารย์เมตตาอบรมสั่งสอน ถ่ายทอดให้กับพวกเรา เพื่อเราจะได้ช่วยกันสืบสาน รักษา และต่อยอด คุณค่าของพระพุทธศาสนา วิชชาธรรมกาย ไปสู่รุ่นลูก รุ่นหลานต่อไปในอนาคตอีกนานแสนนาน

สุกัญญา สุดบรรทัด

Dunhuang Manuscript S.2585

คัมภีร์โฝวซัวกวนจิง

อาจารย์และคณะนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ตรวจสอบคัมภีร์ตุนหวงฉบับต่าง ๆ รวมถึง คัมภีร์โฝวซัวกวนจิง S.2585 (วงสีน้ำเงิน) ณ หอสมุดแห่งชาติอังกฤษ กรุงลอนดอน

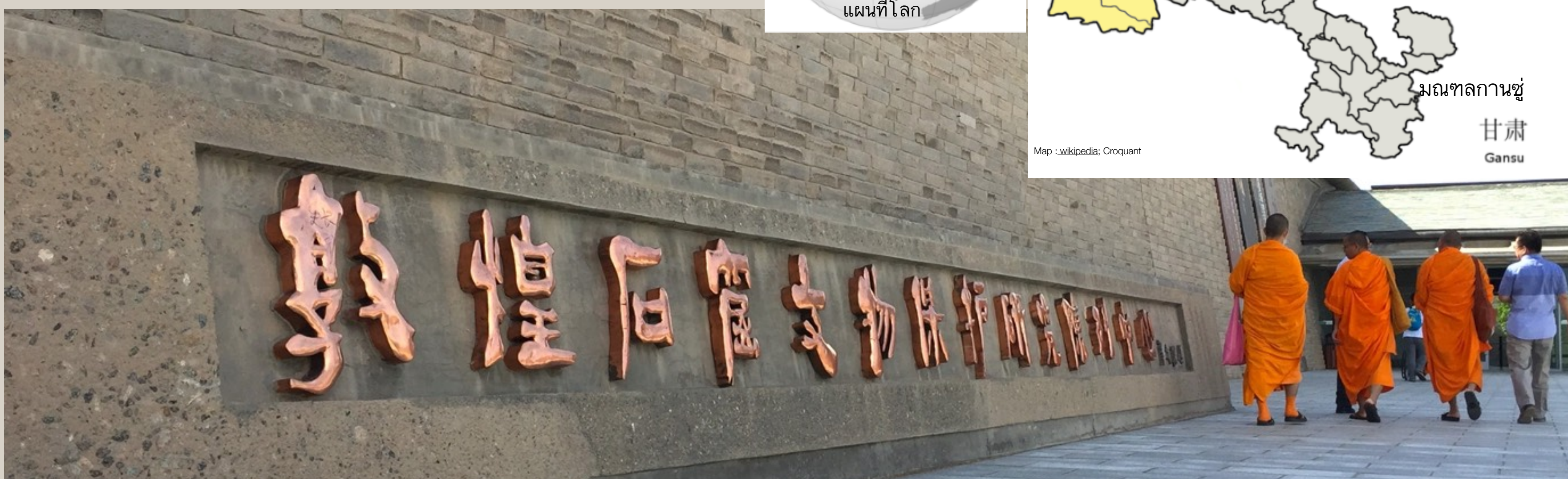
ถ้ำโม่วกาว เมืองตุนหวง สถานที่ค้นพบ คัมภีร์โฝวซัวกวนจิง S.2585

คัมภีร์โฝวซัวกวนจิง S.2585

คัมภีร์โฝวซัวกวนจิง ฉบับ **S.2585** (ต่อจากนี้จะเรียกโดยย่อว่า **คัมภีร์กวนจิง**) ในงานวิจัยนี้ อยู่ในชุด **คัมภีร์ตุนหวง** "สไตน์ คอลเลคชั่น" (Dunhuang Manuscripts: Stein Collection) มีเนื้อหาบอกเล่าเทคนิคการฝึกสมาธิแบบต่าง ๆ นักวิชาการจึงจัดให้คัมภีร์นี้เป็น **คู่มือสอนสมาธิ** (meditation manual) คัมภีร์กวนจิง ฉบับ S.2585 ถูกค้นพบที่ ถ้ำโม่วกาว เมืองตุนหวง ประเทศจีน เมื่อประมาณหนึ่งร้อยกว่าปีที่ผ่านมา หลังข่าวการค้นพบคัมภีร์จำนวนมากแพร่ออกไปไม่นานนัก ระหว่างช่วง พ.ศ. 2443-2459 มีนักโบราณคดีจากอังกฤษชื่อ เซอร์ มาร์ค ออรอล สไตน์ (Sir Marc Aurel Stein) ได้เดินทางไปกว้านซื้อคัมภีร์, โบราณวัตถุ, และสิ่งของอื่น ๆ จำนวนมาก แล้วขนย้ายคัมภีร์ราว 45,000 ฉบับ/ชิ้น (รวมถึงฉบับ S.2585) ไปไว้ที่อังกฤษ โดยปัจจุบันคัมภีร์เหล่านี้ถูกเก็บรักษาไว้ที่หอสมุดแห่งชาติ กรุงลอนดอน (British Library, London)

คัมภีร์กวนจิง ฉบับ **S.2585** อายุพันกว่าปี ถูกคัดลอกเมื่อราว **พุทธศตวรรษที่ 15** ด้วยอักษรจีนโบราณ ใช้หมึกสีดำเขียนด้วยพู่กัน อย่างไรก็ดีในส่วนของ**เนื้อหาต้นฉบับคัมภีร์กวนจิง**นั้น สันนิษฐานว่าถูกเรียบเรียงขึ้นในจีน ราว **พุทธศตวรรษที่ 10** โดยรวมบันทึกเทคนิคการทำสมาธิที่สำคัญ ทั้งแบบมิใช่มหายานและมหายาน เนื้อหาส่วนที่น่าสนใจที่สุดคือ การทำ**สมาธิแบบพุทธานุสติ** ซึ่งวิปัสสนาจารย์จะแนะนำให้ผู้ฝึกสมาธิ **รวมจิตให้ตั้งมั่นเป็นหนึ่งเดียว (เอกคตารมณ์) แล้วจรดจิตไว้ที่นาภี** (เรียกย่อว่า: **การจรดจิตที่นาภี**) อนึ่งนาภีในที่นี้มิได้หมายถึงแค่ "สะดือ" เท่านั้น พจนานุกรมสันสกฤตโดย Monier Williams พ.ศ. 2415 หน้า 478 ระบุว่านาภียังหมายถึง "ศูนย์กลาง" "จุดศูนย์กลาง" "จุดหลัก" "จุดสำหรับการจรดจดจ่อ" ฯลฯ ก็ได้ ซึ่งเมื่อจิตรวมเป็นหนึ่ง ตั้งมั่น และปราศจากนิวรณ์แล้ว ผู้ปฏิบัติจะเข้าถึงประสบการณ์ ที่สามารถมองเห็นภาพทัศน์ภายในสมาธิ เช่น **เห็นองค์พระ(พุทธเจ้า)ผุดซ้อนขึ้นมาทีละองค์ จากกลางท้องช่วงสะดือ**ได้ ทั้งนี้คัมภีร์กวนจิง S.2585 ได้บันทึก<u>วิธีการทำสมาธิไว้ 9 วิธี</u> อย่างไรก็ตาม บทความนี้จะคัดลอกวิธีการทำสมาธิ เฉพาะบางส่วนแค่ 4 วิธี ซึ่งที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเห็นพระดังนี้

พระสุธรรมญาณวิเทศ วิ. (สุธรรม สุธมฺโม) นำคณะนักวิจัย จากสถาบันวิจัยนานาชาติธรรมชัย (ดีรี) เดินทางไปสืบค้นร่องรอยธรรมกาย ณ สถาบันวิจัยตุนหวง ประเทศจีน

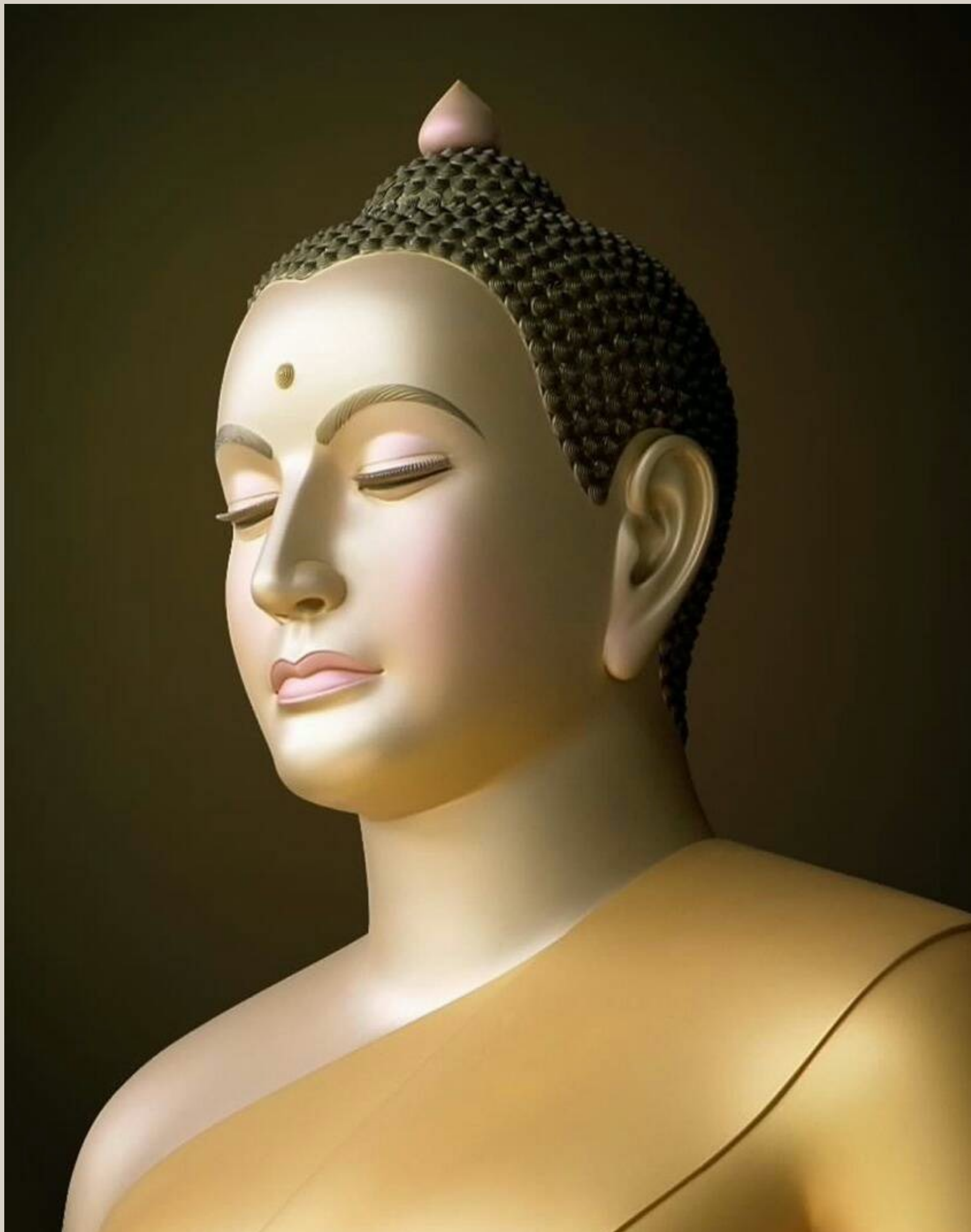

1. **สมาธิแบบ "รวมจิตตั้งมั่นเป็นหนึ่ง โดยการนึกนิมิตพระพุทธเจ้า" (*yixin guanfo* 一心觀佛)**

วิธีนี้เริ่มจากการฝึก ให้ผู้ปฏิบัติ**นึกนิมิตพุทธลักษณะของพระรูปกายพระพุทธเจ้า**ดังนี้

觀佛相好， 了了分別，已然後閉目憶念在心。若明了即開目，極心觀之明了，然後還坐，正身意係念，如前如對真佛。明了無異，即白師云：「係念見佛無異」。

"..กำหนดนึกนิมิตถึงมหาปุริลักษณะและอนุพยัญชนะแต่ละส่วนของพระพุทธองค์ให้แจ่มชัด แล้วจึงหลับตานึกภาพไว้ในใจ เมื่อชัดแล้วจึงลืมตาขึ้น นึกด้วยด้วยใจให้แจ่มชัดที่สุด แล้วกลับไปนั่งที่อาสนะ ตั้งกายตรง ดำรงสติมั่นประดุจว่าเธอนั่งอยู่เบื้องพระพักตร์ของพระพุทธเจ้าองค์จริง [เมื่อภาพพระพุทธเจ้า]แจ่มกระจ่างชัดปราศจากข้อสงสัย ให้รายงานต่อครูสมาธิว่า [บัดนี้]กระผมเห็นภาพพระพุทธเจ้าชัดเจนไม่ต่างจากองค์จริงแล้ว..."

<u>ถ้าคนไหนนึกถึงพระพุทธองค์</u>
<u>พระพุทธองค์ก็จะนึกถึงคนนั้น</u>

วลีนี้ทำให้นึกถึงคำสอนของหลวงพ่อธัมมชโยที่กล่าวอยู่เสมอว่า "**ถ้าเรานึกถึงพระ พระก็จะนึกถึงเรา**" ซึ่งสะท้อนว่าคำสอนของหลวงพ่อมีความสอดคล้องกับโบราณจารย์อย่างแท้จริง

วลีนี้ยังบ่งชี้นัยยะว่า การสื่อสารทางจิตระหว่างเรากับพระพุทธเจ้า สามารถเกิดขึ้นได้เมื่อปฏิบัติพุทธานุสติ นอกจากนี้ การตรึกระลึกถึงพระพุทธเจ้าจะทำให้สิ่งชั่วร้ายไม่อาจครอบงำเราได้ บางท่านอาจสงสัยว่า ในเมื่อพระพุทธเจ้าไม่ได้อยู่ในโลกนี้แล้ว เราจะตามระลึกถึงท่านได้อย่างไร คัมภีร์ได้กล่าวว่า

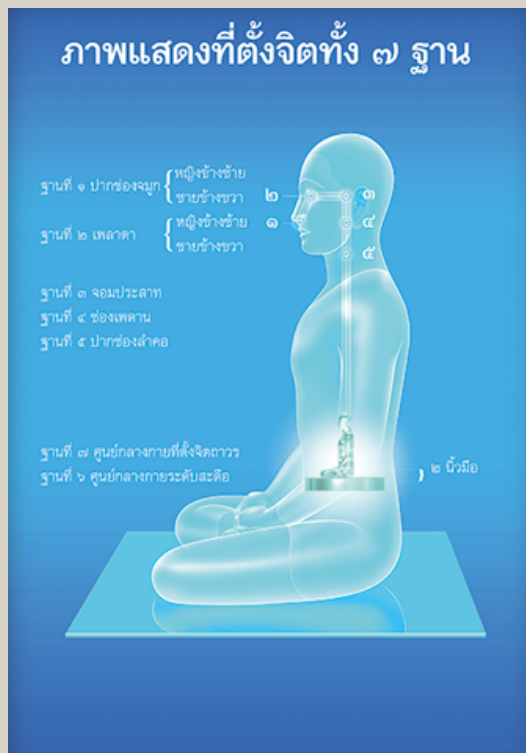
當觀如好佛像。如見真佛也 。先從肉髻眉毫下至足。復至肉髻相。相諦觀還於靜處。閉目思念。係心在像。不令他緣。

"...ให้ผู้ปฏิบัติระลึกถึงพระพุทธรูป ดุจเห็นองค์จริง ในการนึกนิมิตนั้นให้เริ่มต้นนึกที่จอมกระหม่อมก่อน แล้วลงมาที่อุณาโลมระหว่างคิ้ว กระทั่งลงมาเบื้องล่างถึงพระบาท จากนั้นย้อนกลับจากพระบาทขึ้นไปถึงจอมกระหม่อม ให้<u>นึกนิมิตพระพุทธองค์กระทั่งชัดใสแจ่ม</u>แล้วจึงกลับไปนั่งในที่อันสงัด หลับตาจรดใจในภาพที่เห็นโดยไม่วอกแวกไปกับสิ่งอื่นใด.."

2. สมาธิแบบนึกนิมิตพระพุทธเจ้า (*guanfo sanmei* 觀佛三昧)

สมาธิแบบนึกนิมิตพระพุทธเจ้า มีเนื้อหากล่าวสรรเสริญพระพุทธเจ้าว่า ทรงเป็นธรรมราชา อานิสงส์การปฏิบัติพุทธานุสตินั้น จะสามารถตัดรอนวิบากกรรมเก่าของผู้ปฏิบัติได้ ผู้ปฏิบัติจึงพึงกำหนดสติ ระลึกถึงพระพุทธเจ้าในเบื้องต้นก่อน ทั้งนี้มีประโยคหนึ่งที่คัมภีร์นี้กล่าวไว้น่าสนใจคือ

人若念佛，佛亦念人

ธรรมกาย ในรูปกาย ตรงศูนย์กลางกาย

3. สมาธิแบบตรึกธรรมกาย (法身觀) และภาพทัศน์อันอัศจรรย์ กับการเข้าถึงจตุตถฌาน

การทำสมาธิแบบตรึกถึงธรรมกาย อธิบายว่า

法[身]觀者已於<u>空中</u>見佛生身。<u>當因生身觀內法身</u>。十力四無所畏十八不共法大悲無量善業。如人先見金瓶內有寶珠。

"การตรึกธรรม[กาย]นั้น เริ่มจาก<u>ในกลางศูนย์</u>เห็นกายเกิด(กายหยาบ หรือ รูปกาย) ของพระพุทธเจ้า <u>พึงอาศัยรูปกายเพื่อตรึกถึงธรรมกายภายใน</u> [อันอุดมด้วย] พลญาณ 10, เวสารัชชญาณ 4, อาเวณิกพุทธธรรม 18, มหากรุณา, และกุศลกรรมอันไม่มีประมาณ ดุจบุรุษเห็นคนโททองก่อนซึ่งภายในมีรัตนมณี"

วลีนี้บ่งชี้สองนัยยะว่า: 1) ในธรรมกายมีคุณสมบัติเป็นการเฉพาะเช่น พลญาณ 10, เวสารัชชญาณ 4, อาเวณิกพุทธธรรม 18, มหากรุณา, และกุศลกรรมอันไม่มีประมาณ; 2) **ธรรมกาย** ยังเป็น **กายภายใน** ที่ซ้อนอยู่ในกายเกิดหรือรูปกาย พระคัมภีร์อธิบายเชิงอุปมาอุปมัยระหว่าง**รูปกายกับธรรมกาย**ว่า เปรียบเหมือนในคนโททองมีรัตนมณี ซึ่งหมายถึง**ในรูปกายมีธรรมกาย**

นอกจากนี้พระคัมภีร์ยังบรรยายต่อว่า

所以法身真妙。神智無比。無近無遠。 無難無易。

"..ด้วยเหตุนี้ ธรรมกายช่างอัศจรรย์แท้ ไม่มีอภิญญาและปัญญาใดเลิศกว่าธรรมกาย ธรรมกายมิได้อยู่ใกล้หรือไกล มิใช่ยากหรือง่าย.."

วลีนี้ชี้ชัดว่าอภิญญาและปัญญาของธรรมกายนั้นเลิศกว่ามนุษย์ เทพ พรหม หรืออรูปพรหมทั้งปวง ความย้อนแย้ง (paradox) ของสองวลีหลัง บ่งชี้ปริศนาธรรมว่า **ธรรมกาย** กับ**ทางสายกลาง**มิอาจแยกจากกัน ซึ่งอยู่เหนือความเข้าใจแบบคู่เปรียบใด ๆ ทั้งหลายในโลก และยังหมายถึงทางสายกลางที่เป็น**ความพอเหมาะพอดี**หรือ**ความสมดุล หรือทางสายกลางภายในกาย**ด้วยก็ได้

คำว่า "<u>ในกลางศูนย์</u>" ในคัมภีร์นี้ก็ตรงกับการสอนสมาธิของหลวงปู่วัดปากน้ำ ที่ท่านกล่าวไว้ใน**หนังสือทางมรรคผลนิพพาน** หน้า 589 ว่า *"ทำใจให้หยุดให้นิ่งอยู่<u>ใน</u> <u>กลางศูนย์</u>กำเหนิดของกายมนุษย์ <u>ศูนย์</u>นี้เป็นที่ไปเกิดมาเกิดของสัตว์ อยู่ตรงศูนย์กลางกายพอดี"* ซึ่งการจะเห็นธรรมกายได้นั้น ในวิชชาธรรมกายกล่าวว่า ผู้ปฏิบัติต้องทำใจให้หยุดให้นิ่งอยู่ใน<u>กลางศูนย์กำเหนิด</u>ของกายต่างๆ ซึ่ง<u>กลางศูนย์</u>นี้อีกนัยยะหนึ่งหมายถึง "<u>กลางเหตุว่าง</u>" หรือ "<u>ศูนยตา</u>" ที่มักจะพบได้ในคำสอนของบูรพาจารย์ทั้งหลายในสายต่าง ๆ

4. สมาธิแบบ รวมจิตให้ตั้งมั่นเป็นหนึ่งที่นาภี (*yixin guanqi* 一心觀齊/臍)

จากการวิเคราะห์เนื้อหาพบว่า สมาธิวิธีนี้ได้คัดลอกมาจาก **คัมภีร์อู่เหมินฉานจิงย่าวย่งฝ่า** (*Wumen chanjing yaoyong fa* 五門禪經要用法) ซึ่งคัมภีร์ทั้งสองได้กำหนดให้ **<u>การจรดจิตที่นาภี</u>** <u>เป็นสมาธิวิธีในหมวด</u> **<u>พุทธานุสติ</u>** อันเป็นหนึ่งในห้าวิธีสำคัญ ที่ถูกบันทึกไว้ในคัมภีร์อู่เหมินฯ ศาตราจารย์เฉิน จินหัว (Chen Jinhua) นักวิชาการประวัติศาสตร์พุทธศาสนาจีนเชื่อว่า สมาธิวิธีทั้งห้าในคัมภีร์อู่เหมินฯ เป็นวิธีที่สืบทอดต่อเนื่อง ย้อนไปในสายสำนักของพระสังฆเสนา, พระสังฆรักษะ, พระปารศวะ, พระกุมารลาฎะ, พระวสุมิตร, พระอัศวโฆษ, กระทั่งถึงพระอุปคุปต์ (บ.พระอุปคุต) ยุคพระเจ้าอโศกช่วงพุทธศตวรรษที่ 3 ในอินเดีย ทั้งนี้คัมภีร์อู่เหมิน ถูกแปลสู่ภาษาจีนครั้งแรกโดยพระอันซื่อกาวในช่วงพุทธศตวรรษที่ 7

ในส่วนของเนื้อหาหมวดนี้ มีลักษณะเป็นบทสนทนาระหว่างวิปัสสนาจารย์กับผู้ฝึกปฏิบัติ คล้ายกับการติวธรรมะ ดังตัวอย่างเนื้อหาต่อไปนี้

...係心在齊。即一心觀齊。 觀齊不久覺齊有動相。諦視不亂。見齊有物。如鷹卵。其色鮮白。即再白師。師云 ：汝更視在處。

..[จากนั้นครูแนะให้ผู้ปฏิบัติสมาธิ] นำใจไปไว้ที่นาภี [เขาก็] รวมจิตให้ตั้งมั่นเป็นเอกคตารมณ์ ด้วยการจรดจิตไปที่นาภี หลังจากจรดจิตที่นาภีไม่นาน ก็รู้สึกว่ามีบางอย่างเคลื่อนไหวที่นาภี เมื่อมองต่อไปนิ่งๆ พบว่าที่นาภีปรากฏนิมิต มีสีขาวดุจไข่นกเหยี่ยว เขาจึงรายงานผลต่อครู[ภาวนา] ครูกล่าวว่าให้เธอดูไปที่ตรงฐาน(นาภี)นั้นต่อไป...”

ประสบการณ์ภายในต่อจากนี้ ถูกบรรยายเป็นภาพทัศน์ที่น่าอัศจรรย์อย่างมาก เพราะหลังจากจิตรวมเป็นหนึ่งที่นาภี (ท้อง) **ผู้ปฏิบัติจะสามารถเห็นแสงสว่างและมีองค์พระ**

Figure credit: saamiblog/PHGCOM

รูปปั้นพระโพธิสัตว์ ศิลปคันธาระ จากอัฟกานิสถาน อายุราวพุทธศตวรรษที่ 8 -11 มีพระพุทธเจ้าประทับนั่งขัดสมาธิบริเวณพระนาภี ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑ์ศิลปะอินเดีย กรุงเบอร์ลิน เยอรมนี

a standing Bodhisattva, Afghanistan, 3rd - 6th century. marble, height 97.0 cm. Museum für Indische Kunst, Berlin-Dahlem

(พุทธเจ้า)หลายองค์ ทยอยผุดขึ้นมาทีละองค์ จากภายในกาย และนิมิตค่อย ๆ ขยายกว้างออกไป กระทั่งตกขอบมหาสมุทร (ลักษณะการเห็นในสมาธินี้ ผู้ปฏิบัติจะเห็นเศียรตรงเกตุดอกบัวตูมขององค์พระขึ้นมาก่อน แล้วนิมิตจะขยายออก ซึ่งคล้ายคลึงกับการเห็นภาพ**องค์พระแบบท็อปวิว** ที่วัดพระธรรมกายฉายในช่วงปฏิบัติธรรม) **แล้วที่สุดนิมิตเหล่านั้นก็ปฏิโลมย้อนกลับมารวมกันที่กลางนาภีผู้ปฏิบัติอีกที** ซึ่งการเข้าถึงประสบการณ์ภาพทัศน์ที่เกิดขึ้นนี้ ในคัมภีร์ระบุว่า**เป็นตัวชี้วัดว่าผู้ปฏิบัติได้เข้าถึงจตุตถฌานแล้ว** ดังรายละเอียดในตอนถัดไป

“พุทธานุสติ” และ “ธรรมกาย”

ภาพจำลองการเห็นองค์พระผุดจากกลางกายผู้ปฏิบัติ ผ่านมุมมองที่เห็นจากศีรษะลงล่าง ซึ่งเรียกว่ามุมมองแบบท็อปวิว

“พุทธานุสติ” และ “ธรรมกาย”

เหตุใดการจรดจิตที่ฐานนาภี ถูกกำหนดให้เป็นสมาธิแบบ “พุทธานุสติ” และ “ธรรมกาย” เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติแบบนี้อย่างไร ผู้วิจัยอธิบายภาพทัศน์อันอัศจรรย์ (mystical visions) ที่ปรากฏใน**สมาธิวิธีแบบจรดจิตที่นาภี** จากคัมภีร์กวนจิง ดังนี้

臺上有佛。結跏趺坐。第一佛如臍中。復有蓮華。上 復有佛。結跏趺坐。如是展轉相出。乃至大海邊。末後一佛還入第二佛臍。第二佛還 入第三佛臍。如是展轉還入乃至人臍。佛令為一一佛入 行人臍中已。

“บนบัลลังก์มีพระพุทธเจ้าประทับนั่งอยู่ในท่าขัดสมาธิ จากภายในท้อง (นาภี) ของพระพุทธเจ้าองค์แรก ก็มีดอกบัวอีกดอก บนดอกนั้นก็ยังมีพระพุทธเจ้าอีกองค์ปรากฏขึ้นในท่านั่งขัดสมาธิ [นิมิต]จะปรากฏกขึ้นมาเช่นนี้ต่อเนื่องจนกระทั่งภาพนิมิตขยายกว้างสุดขอบมหาสมุทร ท้ายที่สุดนิมิตพระพุทธเจ้าองค์แรกปฏิโลมย้อนกลับเข้าไปในกลางท้องของพระพุทธเจ้าองค์ที่สอง องค์ที่สองเข้าสู่กลางท้ององค์ที่สาม และเป็นเช่นนี้ต่อเนื่อง กระทั่งภาพนิมิตพระพุทธเจ้าปฏิโลมย้อนกลับเข้าสู่กลางท้องของผู้ปฏิบัติตามลำดับทีละองค์”

行人自諸毛孔 之迴出蓮華。滿虛空中。如垂寶瓔珞。如是出生諸蓮花。盡入臍。行人乃身體柔軟。輕悅自見。己身明淨如雜寶色。即以白師。師云。大善成定相也。

“ลำดับนั้นปรากฏมีดอกบัวผุดขึ้นมาจากรูขุมขนทั้งหลายของผู้ปฏิบัติ แล้วหมุนสู่ห้วงนภากาศ ดุจสายสร้อยรัตน-ชาติที่แขวนอยู่ กระทั่งดอกบัวเหล่านี้ปฏิโลมย้อนกลับเข้าไปสู่กลางท้อง [ผู้ปฏิบัติ] จากนั้นนั้นผู้ปฏิบัติจะรู้สึกว่ากายเบาสบาย และมีปีติ เขามองเห็นตัวเองสว่างดุจสีแห่งรัตนชาติหลากชนิด แล้วจึงรายงานแก่ครู ครูตอบว่า เยี่ยมยอด [นี่คือ]นิมิตว่าได้บรรลุฌาน”

復令有觀臍中。即見頂有五瑞相。觀已見有一佛。有光中結跏趺坐。更觀佛有物。即見佛口中種種蓮華 出。出已遍滿大地。

“[ครู]แนะให้ยิ่งมองเข้าไปในกลางท้องต่อไป แล้ว[ผู้ปฏิบัติ]ก็พบว่ามีนิมิตดวงสว่างทั้งห้าปรากฏออกมาจากกลางศีรษะ ครั้นจรดจิตลงไปที่ดวงสว่างนั้น ก็เห็นพระพุทธเจ้าในท่านั่งขัดสมาธิปรากฏอยู่ภายในดวงสว่างนั้น เมื่อมองเข้าไปอีกก็พบว่ามีบางอย่างอยู่ภายในกายพระพุทธเจ้า จากนั้นก็เห็นดอกบัวจำนวนมากเคลื่อนลอยออกมาจากพุทธโอษฐ์กระจายเต็มมหาปฐพี”

更觀五光中佛。見臍中五師子出。已食出蓮華。已還入五色光中 。佛臍中師子入已五光。及佛即入此頂名師子奮迅三昧定相也。

“จากนั้น[ผู้ปฏิบัติ]จรดจิตต่อไปที่พระพุทธเจ้าซึ่งประทับท่ามกลางดวงสว่างทั้งห้า เห็นสิงโตห้าตัวปรากฏขึ้นภายในนาภีของพระองค์ สิงโตทั้งห้ากินดอกบัวเหล่านั้น สิงโตทั้งห้ากลับเข้าไปในดวงสว่างทั้งห้า เข้าไปในกลางท้องของพระพุทธเจ้าและเข้าไปในดวงสว่างทั้งห้านั้นอีกทีพระพุทธเจ้าก็ปรากฏเข้าไปในศีรษะ นี่คือการเข้าถึงสมาธินิมิต อันมีนามว่า สิงหวิชฤมภิตสมาธิ (siṃha-vijṛmbhita-samādhi)”

ภาพจำลอง การผุดขึ้นมาขององค์พระทีละองค์ จากศูนย์กลางกาย

行人觀光入佛身已行人作金色。已見臍中有物。如日月明淨。見已白師。

“[จากนั้น]ผู้ปฏิบัติมองไปยังแสงสว่างที่ได้สาดส่องเข้าไปในกายของพระพุทธเจ้า จนทำให้กายของผู้ปฏิบัติกลายเป็นสีทอง ลำดับนั้นก็เห็นบางสิ่งที่นาภี คล้ายแสงสว่างโอภาสแห่งดวงอาทิตย์ดวงจันทร์ แล้วจึงรายงานผลการปฏิบัติต่อครู”

師云。言更觀即見佛。於腋下及 腰中出凡四佛。乃出已一一佛放無量日光。日光明淨。因日光見四天下色。上至有頂 。下至風際。總皆明了。如見掌中。無所罣礙。名為清淨解脫也。

“ครูกล่าวว่า จงดูต่อไปเรื่อย ๆ ผู้ปฏิบัติทำตามนั้นแล้วก็เห็นพระพุทธเจ้าสี่พระองค์ปรากฏขึ้น ในท่ามกลางระหว่างช่วงรักแร้ลงมาถึงบั้นเอว แต่ละองค์ค่อย ๆ ผุดขึ้นมาพร้อมด้วยแสงสว่างอันไม่มีประมาณดุจดวงอาทิตย์รวมกันนับไม่ถ้วน แสงเหล่านี้ทั้งสว่างและบริสุทธิ์ เพราะแสงสว่างนั้นทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถมองเห็นภพต่างๆไปทั่วทั้งจักรวาล เบื้องบนเห็นได้ถึงชั้นบนสุดของจักรวาล เบื้องล่างถึงแผ่นลมรองรับจักรวาล ภาพทั้งหมดนี้ชัดเจนแจ่มกระจ่างไร้สิ่งกีดขวางใด ๆ ประดุจมองเห็นอยู่บนฝ่ามือ นี่เรียกว่า การหลุดพ้นอันบริสุทธิ์ (ศุภวิโมกษ์)"

若見此已還見四佛 。從出處如入。入已復見焰光。前入後出。後入前出。左出右入。右出左入。如是竟見自身明淨。及水四邊圓滿淨光。名為念佛三昧。在四禪境界也

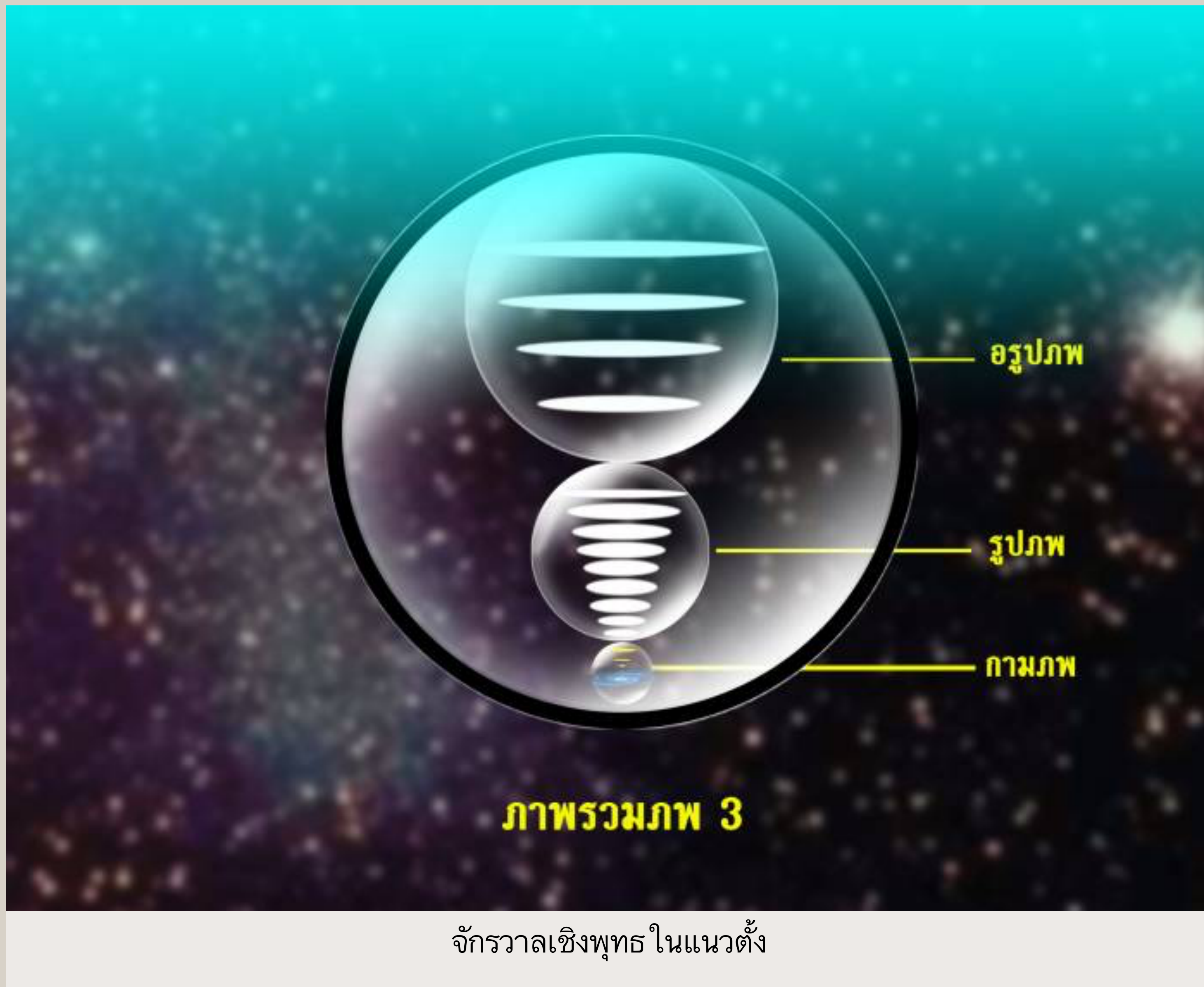
“หากเขาเห็นแสงสว่างแล้วยังเห็นพระพุทธเจ้าทั้งสี่ที่เห็นผ่านมา โดยปฏิโลมกลับเข้าไปสู่ตำแหน่งที่ตั้ง/ฐาน(處) เดิมที่องค์พระได้ปรากฏผุดออกมา หลังจากองค์พระปฏิโลมกลับเข้าไปสู่ฐานนั้นแล้ว เขาจะเห็นแสงที่สว่างมาก หาก[องค์ใด]ผุดทีหลังจะปฏิโลมเข้าไปก่อน หากองค์ใดปรากฏก่อน จะปฏิโลมเข้าทีหลัง องค์ที่ผุดข้างซ้ายปฏิโลมเข้าด้านขวา องค์ที่ผุดด้านขวาจะปฏิโลมเข้าด้านซ้าย เมื่อเป็นเช่นนี้ กายของเขาจะสว่างใสประดุจน้ำในทิศทั้งสี่ที่ใสสะอาด นี้เรียกว่า สมาธิแบบพุทธานุสติ ที่ผู้ปฏิบัติดำรงอยู่ในจตุตถฌาน”

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า สมาธิวิธีแบบจรดจิตที่นาภีนี้มีความพิเศษตรงที่มิได้มีการกำหนดภาพนิมิตองค์พระพุทธเจ้าไว้ล่วงหน้า เพราะภาพพระพุทธเจ้าที่ปรากฏออกมาจากฐานนาภีนี้ เป็นผลจากการรวมจิตไปตั้งมั่นไว้ที่นาภีหรือกลางท้อง ซึ่งเมื่อจิตตั้งมั่นเป็นหนึ่งปราศจากนิวรณ์แล้ว ภาพพระพุทธเจ้าก็ปรากฏขึ้นมาเองโดยอัตโนมัติ และนี่คงเป็นเหตุผลว่าทำไมการทำสมาธิแบบจรดจิตที่นาภี ถูกจัดอยู่ในหมวด**พุทธานุสติ**

สมาธิวิธีแบบจรดจิตที่นาภีนี้ มิได้มีบันทึกไว้แค่ในคัมภีร์กวนจิงเท่านั้น แต่ยังปรากฏในคัมภีร์อื่น ๆ อีกหลายคัมภีร์เช่น **คัมภีร์โยคะแลห์โบค** (*Yogalehrbuch*) **คัมภีร์ฉานมี่ย่าวฝ่าจิง** (*Chan miyao fajing* 禪祕要法經) เป็นต้น ซึ่งคัมภีร์ฉานมี่ย่าวฝ่าจิงนี้ได้จัดให้การจรดจิตที่นาภีอยู่ในหมวดการทำสมาธิแบบ**กายคตาสติ**ด้วย

นอกจากนี้**คัมภีร์วิสุทธิมรรค** โดย**พระพุทธโฆษาจารย์** ได้กำหนดให้นาภีเป็นจุดกึ่งกลางกายระหว่างกายเบื้องบนและกายเบื้องล่าง ในส่วนของ**กายคตาสติ** และยังเป็นฐานตั้งต้นของลมหายใจออก และฐานที่สุดของลมหายใจเข้าเพื่อเจริญ **อานาปานสติ** ด้วยเช่นกัน

จักรวาลเชิงพุทธ ในแนวตั้ง

ภาพทัศน์อันอัศจรรย์ยังแสดงให้เห็นว่าการจรดจิตไปที่นาภี ไม่เพียงแต่ทำให้ผู้ปฏิบัติเข้าถึงประสบการณ์เห็นภาพพระพุทธเจ้ามากมายเท่านั้น แต่ยังทำให้เห็นแสงสว่างและภาพอันน่าอัศจรรย์ด้วย

คัมภีร์กวนจิงนี้ มิใช่แค่ระบุว่า นาภีคือฐานตั้งต้นเข้าสู่ภาพทัศน์อันอัศจรรย์เท่านั้น แต่ยังมีการระบุถึง **กายภายใน** (internal body) ด้วยเช่นกัน ดังที่กล่าวถึงภายในกาย **ช่วงระหว่างรักแร้ลงมาถึงบั้นเอว** อันเป็นจุดที่ภาพพระพุทธเจ้าผู้สว่างไสวราวแสงอาทิตย์นับดวงไม่ถ้วนปรากฏออกมา ปริมาณความเข้มข้นของแสงที่ไม่มีประมาณ ดุจดวงอาทิตย์รวมกันนับไม่ถ้วน ทำให้ญาณทัศนะหรือการเห็นภายในของผู้ปฏิบัติมีความก้าวหน้าและสามารถเห็นได้ไกลถึงชั้นบนสุดของจักรวาล และยังส่งผลให้ผู้ปฏิบัติบรรลุถึง**รูปฌานสี่**ได้ ซึ่งนี่มิใช่เป็นเพียงแค่การอธิบายอานิสงส์หรือประโยชน์ของ**แสงสว่างภายใน**เท่านั้น แต่ยังกล่าวถึงภาพรวมโครงสร้างของจักรวาลจากชั้นบนสุดลงมาถึงแผ่นลมรองจักรวาล ซึ่งสะท้อนแนวคิดเรื่อง**จักรวาลเชิงพุทธในแนวตั้ง** (vertical) อีกด้วย

หากมองจักรวาลในแนวตั้ง พุทธศาสนาได้แบ่งจักรวาลเป็น 3 ภพใหญ่ คือ **กามภพ รูปภพ** และ**อรูปภพ** โดยทั่วไปแล้วพุทธศาสนามีมุมมองว่า จักรวาลคือ**สังสารวัฏ**เป็นวงจรแห่งการเกิดและดับอันสรรพชีวิตถูกกักขังอยู่ภายใน ส่วน**ทางสายกลาง**คือเส้นทางการหลุดพ้นจากสังสารวัฏนี้ ผู้ปฏิบัติจะหลุดพ้นเป็นอิสระจากกิเลสอาสวะทั้งปวงได้ก็ต้องอาศัยการปฏิบัติสมาธิและบรรลุฌาน จากสมาธิวิธีที่ระบุไว้ในคัมภีร์กวนจิงนั้น การเข้าถึงภาพทัศน์อันอัศจรรย์ถูกกำหนดให้เป็นเครื่องชี้วัดสัมฤทธิผลของการทำสมาธิแบบพุทธานุสติ เมื่อใดจิตของผู้ปฏิบัติหยุดนิ่ง ตั้งมั่น ไม่ซัดส่าย กระทั่งหลุดพ้นจากนิวรณ์ทั้งปวง เมื่อนั้นก็จะสามารถ**บรรลุจตุตถฌาน**ได้

ภาพวาด รายงานประสบการณ์การเห็นพุทธะภาย ในหรือธรรมกาย ให้กับครูสอนภาวนา ของผู้ปฏิบัติธรรมท่านหนึ่ง (สงวนนาม)

พุทธะภายใน

The Buddha within

พุทธะภายใน
(The Buddha Within)

จากบันทึกในคัมภีร์กวนจิง **การเห็นพระพุทธเจ้าในสมาธิ** (見佛) มีหลายรูปแบบ แต่ผู้วิจัยได้แบ่งการเห็นออกเป็นสองแบบใหญ่ ๆ คือ **การเห็นภายนอกกาย**ของผู้ปฏิบัติ กับ**การเห็นภายในกาย**ผู้ปฏิบัติ

การพูดถึง"**กาย**"ชวนให้คิดว่ากายอะไรกันที่ผู้ปฏิบัติมองเห็น คัมภีร์กวนจิงอธิบายว่าให้จรดจิตถึง **ธรรมกาย** (*dharmakāya/dhammakāya*) ซึ่งเป็น**กายภายใน**ที่**ซ้อนในรูปกาย ดุจรัตนมณีในคนโททอง** ประเด็นนี้คล้ายแนวคิดเรื่อง **ตถาคตครรภะ** (บ.ตถาคตคัพภะ) ว่าด้วยองค์พระนั่งสมาธิในท้อง ซึ่ง"ท้อง"ในที่นี้มิใช่มุ่งหมายถึงท้องส่วนหยาบที่มีตับไตไส้พุง แต่คัพภะในที่นี้หมายถึง **มิติคู่ขนานใน**ระดับโลกุตระ อันเป็นที่สถิตแห่ง**พุทธภาวะ** เป็นสภาวะแห่ง**อัตตาระดับโลกุตระ** "supramundane self" ที่ซ้อนอยู่ภายในกายดุจหญ้าปล้องเป็นชั้น ๆ แนวคิดเรื่องอัตตาในระดับโลกุตระนั้นเราสามารถพบได้ในอรรถกถาบาลีของเถรวาท เช่นในพระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย ขุททกนิกาย จริยาปิฎก (ปกิณฺณกกถา) ปรมัตถทีปนี เล่ม 51 หน้า 324 กล่าวถึง**ธรรมกายเป็นอัตตา** ซึ่งโลกุตรภาวะเช่นนี้ นอกจากอยู่พ้นจากกฎไตรลักษณ์แล้ว ยังเป็นสภาวะที่ละเอียดกว่ารูปกายซึ่งเป็นเพียงอัตตาปลอมในระดับโลกียะ หรือที่เราเข้าใจโดยทั่วไปว่ารูปกายเป็นอนัตตาและตกอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์ด้วย หากพิจารณาในอีกด้าน ธรรมกายก็อยู่ในมิติเชิงซ้อนคู่ขนานกับรูปกายด้วย ซึ่งสภาวะนี้จะช่วยอธิบายแนวคิดเรื่อง **โลกภายใน/จักรวาลภายใน** หรือ**จุลจักรวาล**/อนุจักรวาล/จักรวาลน้อย (microcosm) ซึ่งสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่อง **ทางสายกลาง**ในคำสอนสายปฏิบัติโบราณ ที่มีลักษณะเป็น**ปัจจัตตัง** ล่วงรู้เป็นการภายในเฉพาะผู้ปฏิบัติ ถ่ายทอดแบบอสาธารณะ คือไม่เปิดเผยทั่วไป (esoteric teachings)

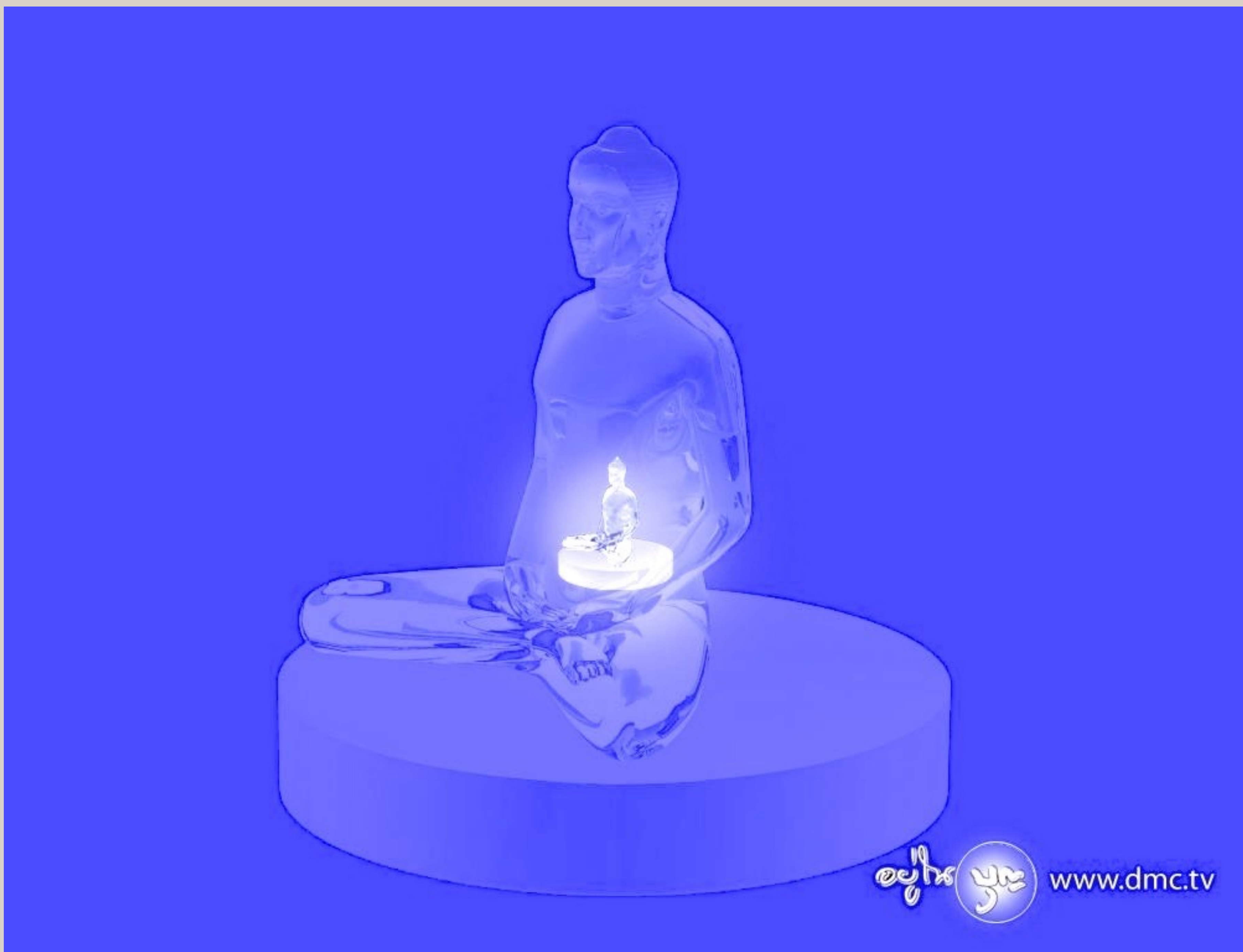
Figure credit: Zhu Cheng 's Collection (朱成) / justinesilving.com

"พุทธะภายใน" The Buddha within
พุทธศิลป์แบบจีน บ่งชี้ปริศนาธรรม "พุทธภาวะ" "ตถาคตครรภะ" หรือ "ธรรมกาย" ซึ่งซ้อนอยู่ภายในกายสรรพสัตว์ทั้งมวล

แนวคิดเรื่อง**โลกภายใน**นั้น มีความเกี่ยวโยงกับเรื่องของ**สภาวธรรม** ซึ่งมีส่วนสำคัญที่จะทำให้เราเข้าใจแนวคิดเรื่อง "**พุทธะภายใน**" (buddha within) หนึ่งในคำสอนทางพระพุทธศาสนายุคดั้งเดิม ที่กล่าวถึงแนวคิด**จักรวาลภายใน** หรือ**โลกภายใน**นั้น ปรากฏอยู่ในพระสูตรของเถรวาทชื่อ **โรหิตัสสสูตร** ซึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสกับโรหิตัสสเทวบุตร ผู้แสวงหาการเดินทางไปยังจุดสิ้นสุดของจักรวาลว่า

"ดูกรอาวุโส สัตว์ย่อมไม่เกิด ย่อมไม่แก่ ย่อมไม่ตาย ย่อมไม่จุติ ย่อมไม่อุบัติ ในโอกาสใด เราไม่กล่าวโอกาสนั้น ว่าเป็นที่สุดแห่งโลก ที่ควรรู้ ควรเห็น ควรถึง ด้วยการไป และเราย่อมไม่กล่าวการกระทำที่สุดแห่งทุกข์ เพราะไปไม่ถึงที่สุดแห่งโลก แต่เราย่อมบัญญัติโลก เหตุเกิดแห่งโลก ความดับแห่งโลก และปฏิปทาเครื่องให้ถึงความดับแห่งโลก ในอัตภาพ อันมีประมาณวาหนึ่ง มีสัญญาและมีใจนี้เท่านั้น ฯ"

ความข้างต้นชี้ว่า พระพุทธองค์ทรงยืนยันว่า ทางสายกลางที่จะนำไปสู่การหลุดพ้น มิอาจเข้าถึงได้โดยการเดินทางแบบโลกภายนอก แต่การ**เดินทางของจิตกลับเข้าสู่ภายในกาย** เป็นหนทางเดียวเท่านั้น ที่จะเข้าสู่ทางสายกลาง อันจะนำไปสู่การสิ้นสุดแห่งทุกข์ในสังสารวัฏ

หากเราประยุกต์แนวคิดเรื่อง**โลกภายใน**เข้ากับ**กายของผู้ปฏิบัติ** นาภีได้ถูกกำหนดให้เป็นจุดกึ่งกลางของกายมนุษย์ ฐานของนาภีก็ตรงกับที่ตั้งของคัพภะหรือท้อง ซึ่งก็คือ “**กลางกาย**”

ยิ่งไปกว่านั้น คำว่า “**คัพภะ**” ในภาษาบาลี ยังมิได้มีความหมายแค่ ท้อง, ร่อง, ข้างใน เท่านั้น แต่ยังมีความหมายในบางบริบทที่สอดคล้องกับคำว่า “**วิหาร**” คำว่าวิหารนี้รวมความหมายถึง “การใช้เวลา การอยู่ในที่ การอาศัย สถานที่อาศัย การอยู่ การอาศัยอยู่ เมื่อคำว่าวิหารถูกใช้เป็นคำกริยา “**วิหรติ**” เช่นใน**สติปัฏฐานสูตร** “กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ” ยังหมายถึง “**ตามเห็นกายในกายอยู่เนืองๆ**”

จากข้อสังเกตนี้เอง จึงสรุปได้ว่ามี “**ทางแห่งการหลุดพ้น**” ไปสู่อิสรภาพ หรือทาง**สายกลางภายในกาย** และหากเราประยุกต์กับแนวคิด**จักรวาลภายใน**ที่สัมพันธ์กับภาพทัศน์อันอัศจรรย์ของพระพุทธเจ้าทั้งหลายในคัมภีร์กวนจิง <u>เราอาจจะพิจารณาให้นาภี/สะดือ/กลางท้อง/กลางกาย คือ **จุดตั้งต้นของทางสายกลางในเชิงปฏิบัติสมาธิ**</u> ที่ทำให้ผู้ปฏิบัติเข้าถึง “**พุทธะภายใน**” ซึ่งดำรงซ้อนมิติอยู่ในรูปกายของตนเอง ซึ่งบางคัมภีร์เรียกสภาวะนี้ว่า “พุทธภาวะ/พุทธธาตุ” หรือ ตถาคตครรภะ อันเทียบได้กับ**ธรรมกายในรูปกาย**นั่นเอง

ภาพองค์พระแบบท็อปวิว

Conclusion

บทสรุป

คัมภีร์อู่เหมินฉานจิงย่าวย่งฝ่า (*Wumen chanjing yaoyong fa* 五門禪經要用法 ; T.613)

บทสรุป

การรวบรวมวิธีทำสมาธิแบบต่าง ๆ ไว้ด้วยกันในคัมภีร์กวนจิง สะท้อนการยอมรับความหลากหลายของสมาธิวิธี ในหมู่ชาวพุทธจีนยุคพุทธศตวรรษที่ 10 และยังสะท้อนว่า **ผู้เรียบเรียงคัมภีร์กวนจิง คงมุ่งหวังให้คัมภีร์นี้เป็นคู่มือการฝึกสมาธิ ที่ประยุกต์เอาหลักการจากภาคปริยัติเข้าสู่ภาคปฏิบัติอย่างแท้จริง** ส่วนเทคนิคการทำสมาธิแบบจรดจิตที่นาภีก็คงมีความสำคัญมากในยุคนั้น ซึ่งนอกจากคัมภีร์โฝวซัวกวนจิงแล้ว คัมภีร์อู่เหมินฉานจิงย่าวย่งฝ่า และอีกหลายคัมภีร์ล้วนใช้วิธีนี้ ยิ่งไปกว่านั้น **นาภี**ยังถูกกำหนดให้เป็น**ฐานของกายคตาสติ**ที่สำคัญเพื่อการเจริญสมาธิภาวนา อันจะส่งผลให้ผู้ปฏิบัติมีสมาธิที่ก้าวหน้า เข้าสู่ระดับของฌานและการบรรลุธรรมในระดับต่าง ๆ **นาภีหรือ ศูนย์กลางกาย** จึงเป็นตำแหน่งที่ตั้งหรือฐานสำคัญของร่างกายในการรวมจิตให้ตั้งมั่น อันเป็นต้นทางสายกลางสู่**โลกภายในกาย**ตนเอง และยังเป็นฐานที่ทำให้ผู้ปฏิบัติเข้าถึงภาพทัศน์อันอัศจรรย์ ซึ่งการ**เห็นพุทธะภายใน**นี้ ยังถูกกำหนดโดยโบราณาจารย์ ให้เป็นตัวชี้วัดว่า ผู้ปฏิบัติสมาธิได้เข้าถึงพุทธานุสติแล้ว รวมถึงเป็นแผนผังในการเข้าถึงจตุตถฌานด้วยเช่นกัน

ภาพทัศน์อันอัศจรรย์ของ “**พุทธะภายใน**” ยังสะท้อนปริศนาธรรมว่าด้วย **พุทธภาวะ พุทธธาตุ ตถาคตครรภะ** และ **ธรรมกาย** เป็นสิ่งสามารถเห็นได้จริงในสมาธิด้วยจักษุภายใน โดยเฉพาะในช่วงระหว่างที่จิตของผู้ปฏิบัติสลัดพ้นจากมลทินและกิเลสต่าง ๆ หลายคัมภีร์มีความสอดคล้องกันว่า ผู้ปฏิบัติสามารถเห็นภาพ**พระพุทธเจ้าประทับในท่านั่งขัดสมาธิ** และเห็นภาพทัศน์อันอัศจรรย์ได้ โดยใช้วิธีจรดจิตให้ตั้งมั่นเป็นหนึ่งที่กลางกายตรงฐานนาภีนั่นเอง

งานวิจัยของพระเกียรติศักดิ์ กิตฺติปญฺโญนี้ ถือว่าเป็นงานบุกเบิกชิ้นสำคัญ ในการศึกษาพระพุทธศาสนาจากคัมภีร์โบราณ อันเป็นวัตถุประสงค์ของสถาบันดีรี่ งานชิ้นนี้มีความยากทั้งในแง่การศึกษาคัมภีร์ชั้นปฐมภูมิ การทำความเข้าใจกับบริบทแวดล้อม และการเรียงร้อยออกมาเป็นภาษาที่เข้าใจง่าย ถือได้ว่าเป็นองค์ความรู้ใหม่ ที่จะอำนวยประโยชน์แก่ชาวพุทธทั้งปวง ทั้งในแง่ของการปฏิบัติสมาธิและวิชาการ

พระสุธรรมญาณวิเทศ วิ. (สุธรรม สุธมฺโม) นำคณะจากสถาบันวิจัยนานาชาติธรรมชัย สำรวจ คัมภีร์โฝวซัวกวนจิง S.2585
ณ หอสมุดแห่งชาติอังกฤษ กรุงลอนดอน

British Library

พระเกียรติศักดิ์ ได้รับนิมนต์ ไปนำเสนอผลการวิจัย เกี่ยวกับคัมภีร์สมาธิในพุทธศาสนาจีนยุคต้น ณ สถาบันฝากู่ (DILA) ไต้หวัน พ.ศ. 2561

พระเกียรติศักดิ์ ได้รับทุนไปเรียนพระพุทธศาสนาภาคฤดูร้อน
และนำเสนอผลงานวิจัยคัมภีร์โฝวซัวกวนจิง
ณ มหาวิทยาลัยอ๊อกซ์ฟอร์ด (University of Oxford) พ.ศ. 2562

มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ร่วมกับ Glorisun Global Buddhist Network,
สถาบันวิจัยนานาชาติธรรมชัย (DIRI) และองค์กรภาคี
จัดประชุมวิชาการด้านตุนหวงศึกษา ณ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ พ.ศ. 2562

พระเกียติศักดิ์ นำเสนอผลการวิจัยคัมภีร์โฝวซัวกวนจิง ณ สถาบันฝรั่งเศษแห่งปลายบูรพทิศ *École française d'Extrême-Orient* (EFEO) กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส พ.ศ. 2563

หอสมุดราชวิทยาลัยควีนส์ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์

แสกน QR CODE
เพื่ออ่านงานวิจัยฉบับเต็ม

ฉบับภาษาอังกฤษ
วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต (MPhil)
รางวัลเกียรตินิยมอันดับหนึ่ง
แห่งมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์

หรืออ่านได้ที่นี่ https://www.repository.cam.ac.uk/handle/1810/284608

DIRI
Dhammachai International
Research Institute